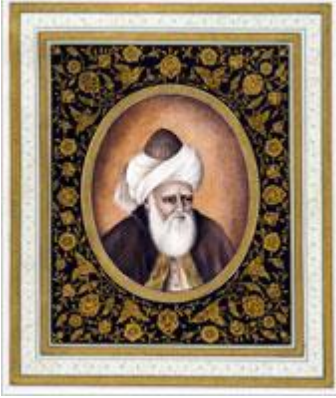

Ön Söz

الهاحت : علي حسن حسين

Tasavvuf ne demektir? Genellikle konusu Allah'a ulaşmanın yolları, ahlak ve insanın terbiyesi yoluyla bir düşünce demektir. Özellikle Tasavvuf halıkla ve halk arasında olan bir ruhani ve dini bir ilgidir. Bu ilgiyi gerçekleşmesi için özel bilgi din adamlarının felsefelerine göre kainatın yaratılış sebebi ve Tanrının kendi güzelliğini uygulamak ve bilinmekte bir amadır. Aynı zamanda dünya halkına özellikle İslam halkına Allahın azamatını ve kudretini dünyaya bildirmek hedefidir. Bu tür edebiyatın şairleri, galiba şiirleri yalın bir dille, hece ölçüsüyle ya da aruzun heceye yakın yalınkalıplarıyla şiirleri söylemişler ve yazılan bir edebiyattır. Bu tür eserlerde dörtlük nazım birimiyle yazılmıştır. Genellikle yarım kafiye kullanılır. Tasavvuf şiirinin genellikle özel bestelerle ve tarikatlara göre değişik isimlerle anılan ilahilerdi. Yıllar boyunca ortaya çeşit tarikatlar ve tarikat sahipleri çıkmıştı. Bu edebiyatın düzyazı biçimini ise evliya menkıbeleri, [efsaneler](#), [masallar](#), [fıkralar](#) ve [tarikât](#) büyüklerinin yaşamlarını konu alan yapıtlar oluşturur. Bu edebiyatın tarihini inceledik ve araştırmacıların araştırmalarına göre Tasavvuf edebiyatı gerçek ağırlığı ilk defa 12'nci yüzyılda [Ahmed Yesevi](#) ile başlayan bir tür edebiyattır. Dinî-Tasavvuf Türk edebiyatı İslâmiyet'in ve Tasavvufun etkisiyle ortaya çıkmıştır. Gerçekten İslâmiyet'in kökleşip yayılmasında ve büyük etkisi olan tasavvuf, zamanla edebî eserlerde de işlenmiş din tasavvuf ve edebiyat aracılığıyla yayılmaya çalışılmıştır. Bu edebiyat islam bölgelerinde yayılmasıyla Dinî-Tasavvufî Türk edebiyatına ortaya bir ağır yerleşik halinde bulunmaktadır. Buna neden bu edebiyatın millete bildirmek için bir yer bulmak gerekir, bu yer Tekye adı almıştır. O zaman Tekyeler kurulmuştu , zamanla bu Tekkelerde tasavvuf ve ilahi sözler söylenmiş edebiyatı da denir. Dinî-Tasavvufî Türk edebiyatında asıl olan sanat yapmak değil, özellikle dinî-tasavvufî düşünceyi yapmaktır. Dolayısıyla bu edebiyatı uygulaması ve gerçekleştirmesi için bir yer bulmak gerektir. Tekke şairlerinin çoğu tarikatlarda yetişmiş şeyh ve dervişler adları almıştır. Tekke şiiri, halk şiirinden de divan şiirinden de nazım şekilleri almıştır. Anadolu bölgesinde bu alandaki ilk ve en büyük Tasavvuf şairi [Yunus Emre](#)'dir. Diğer şairler de Hacı Bektaşî Veli, Pir Sultan Abdal, Abdal Musa, Abdû Furkan gibi ve Mevlana Celeleddin Rumidir önemli şairleri vardır. 13'ncü yüzyılda ortaya gelen büyük Tasavvuf edebiyatı sahibi olan Mevlânâ Celeleddin Rumidir ki gerçekten günümüze kadar izi ilmiyle dünyanın bütün ülkelerinde yayılmıştır. Avrupa, Asyada veya Afarika bölgelerinde geniş ve genişbir şekilde bilgi vermişti.

Giriş

Tasavvuf musulmsn hayatında genellikle güzel ahlaktır, kimseye eza ve cefa vermemektedir. Özellikle yüreği kötü yapılardan temizlemek ve insanın günlük hayatında kötü isteklerini terk etmek anlamında demettir. Tasavvuf felsefesi İslâm ahlâkı ile ahlâklanmak için lâzım olan birinci seviyede Allahu teâlânın ahlâkı ile ahlâklanmaktır ve ikinci seviyede halifaların ve imamların ahlaklarına **Mevlâne Celeleddin Romi** ve sözlerine destek olmaktır. Dolayısıyla islam yasası birici hedefleridir. Ayrı yönden insanın duygusu bütün kainata karşı saf olmak amacıyla ve kötü huylardan temizlemek ve iyi huylarla doldurmak demektir. Onun için, soyut bir Allah sevgisi yerine, somut bir sevgi, yani Hakkı halkta sevmek gerekir. Zamanla Tasavvuf diğeri bilgileri öğreten bir ilimdir ve dünya hayatının aşırılıklarında uzak durarak Allah'a bağlanma göstermektedir. Sonuçta Tasavvuf Allah Teâlâyıyla halk arasında olan bir ilişkidir. Dolaysıyla araştıracılara göre bu tür edebiyat, edebiyat alanında en şahane ve derin parlak bir edebiyatlardan biri sayılabilir. Bu edebiyat doğuşundan beri söylenen şiirler islam ahlâkı ile süslenmiştir. (Tasavvuf edebiyatı şairleri, yalın bir dille, hece ölçüsüyle ya da aruzun heceye ölçüsüyle yakın yalın kalıplarıyla şiirler yazdılar)1.

Bilgilere göre Selçuklu Devleti zamanında tasavvuf edebiyatının gerçek ortaya geleneği olmuştur. Daha **Tasavvuf edebiyatı, halk edebiyatının** "tasavvufi halk edebiyatı" olduğu için halk arasından ilk defa 12'nci yüzyılda **Ahmed Yesevi** ile başlamıştı. **Ahmed Yesevi** bu tür edebiyatın temeli sahibi olmuştu. Daha sonra 13 yüzyılın başında ortaya gelen en önemli Tasavvuf edebiyatçısı ve tarikat sahibi olan **Mevlânâ Celeleddin Rumidir**. O zaman Tasavvuf edebiyatı ve Mevlalilik tasavvuf edebiyatı geleneği daha çok ilk dafa Farsça ağırlığı bir dil kullanmış ve saraya aynı zaman yüksek zümreden insanlara hitap etmiştir

Mevlânânın izleri dünya kültüründe gayri tabii bir şekilde yayılmıştır. Bu halde, zahid adamın gerçek sırrı nedir? Gerçekten bunu bilmek gerekir. **Mevlânâ** nasıl musulman milletine etkilenmiş? Hayatında hangi kişilere etkilenmiş? Hayatını birinci gününden vefatına kadar her olayları bu araştırmamızda bilmemiz gerekir.

(1)Resimli Türk Edebiyatı, Nihad Sami Banarlı,İstanbul,1998, Milli Eğitim Basımı,Birinci Baskı, S.312

Hayatı:

Mevlânâ Celeleddin Rumi kimdir? Celeleddin Mohammed bin Mohammed bin Hüseyin bin Ahmed bin kasım bin Museyeb bin Abdullah bin Abdulrahman bin Abu Bekir El-Siddik. Mevlânâ 30 Eylül 1207, 17 Aralık, 1273 yılında bugün Afganistan sınırları içerisinde yer alan Horasan Ülkesi'nin Belh şehrinde doğmuştur. **Mevlâna'nın İstanbulda Heykeli Romi adı nerden geldi?** Mevlânâ Celeleddin Rumi (Rumi adı, Anadolu'ya yerleşip orada yaşadığı için dönemde Anadolu'ya Diyarı-ı Rum deniliyordu. Annesi Belh Emiri Rükneddin'in kızı Mümüne Hatundur. Babaannesi, Harzemşahlar hanedanından Türk prensesi, Melike-i Cihan Emetullah Sultan'dır(2).

(Mevlânânın Babası, Bahaeddin Veled, Belh'te (Sultânü'l-Ulemâ) diye şöhret yapmış bir din ve maneviyet büyüğüdi(3). Sultânü'l-Ulemâ Bahaeddin Veled, bazı siyasi olaylar ve yaklaşmakta olan Moğol istilası nedeniyle Belh'den ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu durumlara göre Sultânü'l-Ulemâ 1212 veya 1213 yıllarında aile fertleri ve yakın dostları ile birlikte Belh'ten ayrıldı. Gikişında Sultânü'l-Ulemâ'nın ilk durağı Nişâbur olmuştur. Bu sürede (H.607– M.1210) yılında Mevlâna üç yaşındayken babasıyla Bağdada taşındı ve zamanında babasının ilişkisi Bağdad valisiyle (**Muhammed Kutup Din Hvarizim Şahl**) 'a iyi değildi, o zaman Müstansırıye Okulunda yerleşti. Daha sonra Dimeşk , Mekke, Azerbican, Larend ve sonda Konyada yerleşti. Konyanın okullarında eğitim vermişti. Konya hakim (Alaeddin Kabkbaz) ' dan saygı görmüştü onun için Konyada yrleşmişti. Mevlânâ babasıyla bütün bu şehirleri gezmiş ve babasından türlü ilimleri almış. Sultânü'l Ulemâ Nişabur'dan Bağdat'a ve daha sonra Kûfe Kâbe'ye hareket etti. Hac farîzasını yerine getirdikten sonra, dönüşte Şam'a uğradı. Şam'dan sonra Malatya, Erzincan, Sivas, Kayseri, Niğde yolu ile Lârende'ye (Karaman) geldiler.

Veled Karaman'da Subaşı Emir Mûsâ'nın yaptırdıkları medreseye yerleştiler. 1222 yılında Karaman'a gelen Sultânü'l-Ulemâ ve ailesi burada 7 yıl kaldılar.

Son söz olarak geçen bilgilerden demek istiyoruz ki bu sürede Mevlâna babasını bırakmamış sürekli bir şekilde babasının sühbetindeydi.

(2)Kardaşlık Dergisi, Bağdad Kardaşlık Ocağı, Bağdad,1998, El-Zaman Basımı,Birinci Baskı, S.312

(3)Türk Edebiyatı, Ahmet Kabaklı, İstanbul, 1968, Yayılcık Matbaası, ikinci Baskı, S.141

Bu zaman Mevlâna doğumundan gençliğine kader babasından sürekli bir şekilde ilim ve edebiyat kazanmıştır. Daha sora Romi 1225 yılında Şerefeddin Lala'nın kızı Gevher Hatun ile Karaman'da evlendi. Bu evlilikten Mevlâna'nın Sultan Veled ve Alâeddin

Çelebi adlı iki oğlu oldu. Mezar yeri olarak Selçuklu Sarayı'nın Gül Bahçesi seçildi. Babası 12 Ocak 1231 y.y Konuyada Allahın rahmetine kavuştu. Selçuklu Sarayı'nda gül bahçesi denilen yere defnedildi. Hükümdar yas tutarak daha bir hafta tahtına oturmadı. Kırk gün, ülkede onun için yemek dağıtıldı. Daha sonra Mevlâna ilk eşi Gevher Hatun ölünce, Konya'da ikinci kez Gera Hatun ile evlenmiş ve ondan Muzafferettin Alim Çelebi adında bir oğlu ve aynı zaman Fatma Melike Hatun adında bir kızı olmuştu. Mevlânâ'nın soyundan gelen Çelebiler, genellikle Sultan Veled'in oğlu Feridun Ulu Arif Çelebi'nin torunlarıdır. Melike Hatun torunlarıysa Mevleviler arasında İnas Çelebi olarak anılır. Mevlâna 17 Aralık 1273 pazar günü Hakk'ın rahmetine kavuştu. Mevlâna'nın cenaze namazını vasiyeti üzerine Sadrettin Konevi kıldıracaktı. Ancak Sadreddin Konevi çok sevdiği Mevlâna'yı kaybetmeye dayanamayıp cenazede bayıldı. Bunun üzerine Mevlâna'nın cenaze namazını Kadı Siraceddin kıldırdı.

Edebi kişiliği:

y.y yaşamış olan Mevlâna Claledin Romi düşünceleri ve eserleriyle çeşit şahsiyetlere etkilenmiş. Gerçekten Mevlâna büyük bir ilim ve din bilgin sahibimmiş. Bu ilmi nerden gelmesini bilmek gerekir? O zaman halbuki hayatında önemli kişilere etkilenmiştir Mevlâna doğuşundan beri vefatına kadar yaşadığı çevre bilimsel ve kültürel hayatı yaşamıştır. Üçüncü yaştan beri Babasıyla (Bahaeddin Veled) dünyanın türlü **Mevlânâ Türbesi (Yeşilkubbe)** yerlerini gezmiş. Babası din ve ilim sahibi olduğu için ziyaret ettiği ülkelerde galiba din ve bilgi adamlarıyla sürekli bir şekilde görüşüyordu. Nisâbur şehrinde olduğu zaman tanınmış mutasavvıf Ferîdüddin Attar ile de karşılaştılar. Mevlâna burada küçük yaşına rağmen Ferîdüddin Attar'ın ilgisini çekmiş ve takdirlerini kazanmıştır ve Attar Mevlâna nı çok beğenmiş. O zaman **Mevlânâ** sürekli bir şekilde bu türlü bilgileri karşısından dinliyordu ve babasından aynı zamanda diğer hocalardan çeşit bilgiler öğrenmişti. Babası ünlü mutasavvuf ve bilim adamı olduğu için **Mevlânânın** edebi kişiliğın temel yapısına etkilenmişti. Daha babası ağır bir hastalıktan sonra 12 Aralık 1230 da Allahın rahmetine kavuşmuştu. Babasının vefatından sonra **Mevlânâ** kendi kendine güvendi ve özellikle tasavvuf edebiyatına çok önem vermeye başladı. Bu sürede ve zamanla **Mevlânâ** değerli ve ilim sahibi kişilerle tanışmaya başladı. Tabi az sonrada hayatında yeni kişiler katmıştır. Babasının vefatından sonra türlü hocalar elleri altında çeşit ilimler öğrenmiştir. Zamanla bu çevre yaşamında kendi edebi ve dini şahsiyatını yapmıştı. **Mevlânâ** biçimci değildi, dolayısıyla her türlü kısıtlamanın karşısındaydı. Edep, vefa, sabır, eğitim gibi ahlak kavramlarının gerçek anlamını aramayı ve insanlara bunu öğretmeyi iş edinmişti. Bu şekilde konu Halıkla ve halk arasında olan ilişkidir." Bir çok büyük sufıduygu ve düşüncelerini şiirle dile getirmiş, bir kısmı da aynı konuda üstün bilgi, görgü, düşünüş ve duyuşlqrını başkalarına aktarmak suretiyle büyük eserler vermişlerdir"(4) Ona göre birinci şey özellikle hedef

insandır ve insanı içten dürüslemektir. Bu konular **Mevlânânın** derin duygusu akımında yaşamında başlamıştır. Edebi kişiliğinde Din, felsefe, ahlak, insanı daha mutlu etme yolunda gelişen araçlardı

(4)Nihad Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi,1C, İstanbul 1971, S.126

Mevlânâ muridlerine ve dünyaya sonsuz bir sevgi bildirmek istemiştir. Bu sevgi hoşgörü ve vefa kavramlarıyla desteklenecek, beslenecekti. Mevlânânın şahsiyetinde eklenen tam bir vahdet-i vücud (varlık birliği) bütün dünyaya bildirmekte çalışmıştır. Onun için, soyut bir Allah sevgisi yerine, somut bir sevgi yani Hakkı halkta ve halkı Hak'ta sevmek gerekir.. Mevlânâ her türlü kısıtlamanın karşısındaydı. Edep, vefa, sabır, eğitim gibi ahlak kavramlarının gerçek anlamını aramayı ve insanlara bunu öğretmeyi iş edinmişti. Daha İplikçi Medresesi'nde vaazlar veriyordu. Vaazları kendisini dinlemeye gelenlerle dolup taşıyordu. **Mevlânânın** edebi kişiliğini tamam ve kusursuz yönelmişti. Aynı zamanda kendisi bilimsel ve dinsel şeyhlerle görüşmüş ve bazılarıyla uzun yıllar beraber görüşmüştü O zaman kendi ilmi üzerine hocalardan Din, felsefe, ahlak, insanlık gibi ağır ilimler öğrenmişti ve asıl edebi kişiliği bu hocalardan alındı , hocaları en önemleri **Muhammed Şemsi Tebrizi, Selahattin Zerküb, Hüsamettin Çelebidir.**

Mevlânânın Hayatında Edebi kişiler:

Mevlânânın edebiyat ve kültürel hayatı süresinde hiç bir zaman yalnız yaşamamıştı. Bu nedenle hayatının her süresinde özel bir ilim kapsamını çevresinden öğrenmiştir. O zaman sürekli bir şekilde kültürel hayat süresi değişiminde yaşamıştı. Doğumundan beri babasını(Bahaeddin Veled) hiç bir sürede bırakmamış ve babası ünlü bir tasavvuf alimi olduğu için babasına çok etkilenmiş ve beraber çoğul önemli şehirleri tanımış. **Türbesinin Griş Kapısı** Hayatının başlangıcından babasıyla her ülkeyi ziyaret ettikten, şahsiyetine özellikle edebi şahsiyetine yeni bir ağırlık vermiştir. Babasıyla uzun bir süre geçirdikten sonra, daha babası 12 Ocak 1231 y.y Konuyada Allah'ın rehmaetine kavuşmuş. Rumi yeni bir hocalar hayatı tarzına gimiştir.

Muhammed Şemsi Tebrizi:

Mevlânâ hayatının hiç bir süresinde yalnız kalmıştır. Daha sonra bu yıllar arasında(1244)'te Konya'nın ünlü Şeker Tacirleri hanına girmiş olan bir edemli bir adam, bilinen adı Şemsettin Muhammed Tebrizi (Tebrizli Şems) idi. Anında Şemsi ümi mutasavvuf ve erdemli bir şeyhin müridi idi. Asılda gezici bir tacir idi. . Anlattığına göre Bektaş Veli'nin Makalat (Sözler) adlı Hacı kitabında da, bir aradığı vardı. Düşüncesine göre aradığını Konya'da bulacaktı . Tebrizi yolculuğu ve arayışı bitmişti. Ders saatinin bitiminde İplikçi Medresesi'ne doğru yola çıktı ve Mevlânâ'yı atının

üstünde danışmanlarıyla birlikte gelirken yolda buldu atın dizginlerini tutarak sordu ona: " ("Ey bilginler bilgini, söyle bana, Muhammed mi büyüktür, yoksa Bayezit Bistami mi?" Mevlânâ yolunu kesen bu yabancı yolcudan çok etkilenmiş, sorduğu sorudan ötürü şaşırılmıştı, "Bu nasıl sorudur?" diye. "O ki peygamberlerin sonuncusudur; O'nun yanında Bayezit'in sözü mü olur?" Bunun üstüne Tebrizli Şems şöyle dedi: "Neden Muhammed 'kalbim paslanır da bu yüzden Rabbime günde yetmiş kez istiğfar ederim' diyor da , Bayezit 'kendimi noksan sıfatlardan uzak tutarım, bedenimin içinde Allah'tan başka varlık yok' diyor; buna ne dersin?" Bu soruyu Mevlânâ şöyle karşıladı: "Muhammed her gün yetmiş makam aşırıyordu. Her makamın yüceliğine vardığında önceki makam ve mertebedeki bilgisinin yetmezliğinden istiğfar ediyordu. Oysa Bayezit ulaştığı makamın yüceliğinde doyuma ulaştı ve kendinden geçti, gücü sınırlıydı. Onun için böyle konuştu". Tebrizli Şems bu yorum karşısında "Allah, Allah" diye haykırarak onu kucakladı. Evet, aradığı O'ydu. Kaynaklar, bu buluşmanın olduğu **Mevlânâ'nın içerden türbesi** yeri Merc-el Bahreyn (iki denizin buluştuğu nokta) diye adlandırdı "(5). İkisileri din fikir alışverişine

başlamışlar. Aynı zaman öğrencilere ve muridlerine ilimlerini sağlamışlar. Bu şekilde hem iki ünlü bilimsel din adabiyat ve fikh adamı arasında hemde öğrenciler arasında tanıtım başlangıcı başlamıştı. İkisinin düşünceleri birleşik olarak ki "Tasavvuf gaybı müşahede ve irfan yoludur ve irfan ise bilgi, amel, takva ve sülükten hasıl olan bir ilimdir"(6). Bu anda, iki bilim adamı şu süreden birbirlerin hiç bir zaman bırakmamışlar. İlimlerini beraber gelişleme amacıyla çalışmışlar. Oradan, birlikte, Mevlânâ'nın seçkin müritlerinden Selahaddin Zerkub'un odasına (medresedeki odası) gittiler ve halvet (iki kişilik kesin bir yalnızlık) oldular. Zamanla 24 saat birbirlerini bırakmamışlar. Bu halvet süresi uzun oldu (kaynaklara göre 40 gün ile 6 aydan söz eder). Mevlânâ'nın yaşamında bu sırada büyük bir değişme oldu ve yepyeni bir kişilik, yepyeni bir görünüm ortaya çıktı. Mevlânâ artık vaazlarını, derslerini, görevlerini, zorunluluklarını, kısaca her davranışı, her eylemi terk etmişti. O zaman özel hayatına ve görevi müridlerine karşı bir kusur ve sorum yapmıştı. Her gün okuduğu kitapları bir yana bırakmış, dostlarını, müritlerini aramaz olmuştu. Konya'nın hemen her kesiminde, bu yeni duruma karşı bir itiraz, bir isyan havası olmuştur. Herkes söylüyor ki bu gelen derviş kimdir? Bu yabancı kişi bizim Hocamızdan ne istiyor? Mevlânâ ile muridleri arasına nasıl girmiş? Zamanla Şikayetler olmuş o dereceye vardı ki, bazıları Tebrizli Şems'i ölümle bile tehdit ettiler. Bu durumda o kader ki bu iki bilim adamı birbirlerine faydalandı, o kader ki ortaya geniş bir sorum yaratılmış ve birbirine çok bağlı olmuşlar. Zamanla bu iki bilim adamı arasında ayrılma amacı başlamıştı. Bakıdan bir gün canı çok sıkılan Tebrizli Şems, Mevlânâ'ya Kur'an'dan bir ayet okudu. Ayet, "işte bu, sen ile ben'in arasındaki ayrılıktır" anlamına geliyordu. Bu ayrılık gerçekleşti ve Tebrizli Şems bir

(5)www.mavlananin.com

(6)Tasavvuf kitabı, Cemil Çiftçi, İstanbul, C.2, İstanbul, Bayrak Matbaası, 2008, S.292

gece habersizce Konya'yı terk etmiş. Tebrizli Şems'in gidişinden bu konudan en fazla derecede etkilenen kişi Rumidir. Gerçekten bu durumdan Mevlânâ çok bıktı. Daha kimseyi görmek istememiş, kimseyi kabul etmemiş, dünyadan kesilmiş o kadar ki yemekten ve içmeden kesilmiş, toplam, Mevlana'nın Türbesi meclislerinden, dost toplantılarından her yerden ayağını çekmişti. Özlem ve aşk dolu gazeller söylüyor. Bir biskoloci duruma oğramış. Bu konuda Müritlerin büyük rolları vardır. Müritlerin bazıları yaptıklarına pişmanlık duyup Mevlânâ'dan özür dilerk. Mevlânâya haber gelmiş ki Tebrizli Şems'i bir ülkede bulunmuş. O zaman Mevlânâ değişti normal bir kişiye dondu. Sonunda Şems'iyi Şam'da olduğunu öğrenildi. Sultan Veled ve yirmi kadar arkadaşı Tebrizli Şems'i alıp getirmek üzere acele Şam'a gittiler. Tebrizli Şems, Sultan Veled'in ricalarını kırmadı. Konya'ya dönünce kısa süreli bir barış yaşandı, aleyhinde olanlar gelip özür dilediler. Ama Mevlânâ ile Tebrizli Şems aynı eski düzenlerini sürdürdüler. Ancak bu durum pek fazla uzun sürmedi. Dervişler, Mevlânâ'yı Tebrizli Şems'ten uzak tutmaya çalışıyorlardı. Halk da Mevlânâ'ya Tebrizli Şems geldikten sonra ders ve vaaz vermeyi bıraktığı, fıkıh bilginlerine özgü kıyafetini değiştirip. Tebrizli Şems'e karşı birleşenler arasında bu kez Mevlânâ'nın ikinci oğlu Alaeddin Çelebi'de vardı. Sonunda sabrı tükenen Tebrizli Şems "bu sefer öyle bir gideceğim ki, nerde olduğumu kimse bilmeyecek" deyip, 1247 yılında bir gün ortadan kayboldu. Sultan Veled'in deyişine göre Mevlânâ adeta deliye dönmüştü, ama sonunda geleceğinden umudunu keserek yeniden derslerine, dostlarına, işlerine döndü. Sonunda sabrı tükenen Tebrizli Şems "bu sefer öyle bir gideceğim ki, nerde olduğumu kimse bilmeyecek" (7)deyip. Bu dönemde Mevlânâ, Tebrizli Şems ile kendi benliğini özdeşleştirme Selahattin Zerküb, Mevlânâ'nın gözünde Şems ile özdeşleşiyordu. Selahattin, erdemli ama okuması yazması olmayan bir kuyumcuydu. Aradan kısa bir zaman geçince, müritler Tebrizli Şems yerine Mevlananın bu kez Selahattin'i hedef edindile

(7)www.mavlana.com

Selahattin Zerküb:

Şemsi Tebrizi'nin vefatından sonra Mevlânâ uzun bir sürede yalnız kimseyi görmemek konuşmamak ve özüntü bir hayat tarzı yaşamıştır. Buna neden geçen durum Mevlânâ hakkında acı bir durum halinde geçmişti. Bu durum da Mevlânâ'nin **Müridlerin Türbeleri** öğrencileri ve müridlerin arasında bir boşluk ve ayrıntılık olmuştur. Dolayısıyla Mevlânâ'nin hayatına bir değişik halinde olması gerekir. Bu kötü durumdan sonra kendisine ilk kişi yaklaşan Selahattin Zerküb'tür. Bu zamanda Mevlânâ kendine en yakın perişan halini paylaşan dost Selahattin Zerküb'tür. Zamanla Tebrizli Şems'in yokluğunu Selahattinle gideriyordu. Selahattin Zerküb, Mevlânâ'nın gözünde Şems ile uygunlaşıyordu. Selahattin, erdemli bir kişi ama okuması yazması olmayan bir adamdır. Aradan kısa bir zaman geçince, bu kez müritler Tebrizli Şems yerine Selahattin'i hedef etmiştir. Bu kez Mevlânâ ve Selahattin kendilerine karşı duyulan gergin havaya pek aldırmadılar. Yani aynı şekilde son günlerde bu iki kişi arasında ilgi çik derin olmuştur. Buda Mevlananın öğrencilerini çok rahatsız etti. Zaman zaman Mevlânâ ile Selahattin ilgileri on yıl sürdü. Bir gün Selahattin Mevlânâ'ye söylemiş ki, bu vücut zindanından kurtulmak için izin istediği, bu şekilde ortada bu söz yayıldı. Daha üç gün sonra da Selahattin Aralık 1258 tarihinde Allahın Rahmetine Kavuştu. Selahattin'in vasiyetine göre cenazesi ağlayarak değil, neyler çalınarak, sevinç ve şevk içinde kaldırılmasını edilmiştir. Muralına göre her şey istediği gibi yapıldı. Daha ikinci meslektaşı Hüsamettin Çelebidir.

Hüsamettin Çelebi:

Selahattin'in vefatından sonra, Mevlânâ'nın hayatında yeniden bir bozukluk ve endişe durumu başlamıştı. Mevlânâ yeniden bir sühbet haceti arzusundaydı. Ortaya çıkan Hüsamettin Çelebi aldı bir şahis Mevlânâ'nın dargın günlerini önünü almıştır. Hüsamettin'in babası, Konya bölgesi mahallelerinin reisiydi. Varlıklı bir kişiydi ve zamanla o zaman ki Mevlânâ çok bir yakın arkadaşına ihtiyacı vardır. O zaman Hüsamettin Mevlânâ'nenin müridi oldu. Bu dönemde Melanenin genel hayatında özellikle tasavvuf hayatında geniş bir rol oynamıştır. Daha sonra bütün servetini onun müritleri için harcadı. Beraberlikleri Mevlânâ'nın ölümüne kadar on yıl sürdü. Hüsamettin aynı zamanda Vezir

Ziyaettin tekkesinin de şeyhiydi ve böylece iki ayrı makam sahibiydi. İslam tasavvufunun en önemli ve en büyük yapıtı olan Mesnevi-i (genellikle yalnız Mesnevi diye anılır) Hüsamettin Çelebi yardımıyla yazılmıştır. Bu çalışma yıllar boyunca sürdü. Yapıt, 25.700 beyitten oluşan 6 ciltten bir bütündü. Tasavvuf öğretisini birbirinden çıkan ilgi çekici öyküler aracılığıyla anlatıyor, olayları yorumlarken tasavvuf ilkelerini açıklıyordu. Hüsamettin şimdiye kadar tam ölüm tarihi belli değildir.

Mevlânâ'nenin Vefatı:

Mevlânâ'na son eserini Mesnevi bittiği üzerine olduğu halde artık yaşlanmış, ayrıca zamanla sağlığı da bozulmuştu. 17 Aralık 1273'te Konya'da Allahın Rahmetine Kavuşmuş ve Vasiyetine göre Konya'da gömülmüş. Daha sonra Müridlerinde 70 kişi etrafında gömülmüş. Bu günümüze kadar mazarı dünya bölgelerinden ziyaret edilir.

Eserleri:

Fîhi Mâ Fih: Fîhi Mâ Fih manası, ne varsa içindedir olabilir demektir. Bu eser 61 bölümden oluşur. Bu bölümlerden bir kısmı, Selçuklu Veziri Süleyman Pervane'ye hitaben kaleme alınmıştır. Eserde bazı siyasi olaylara da değinilmiştir. Bu nedenle bu eser tarihi bir eser sayılır. Aynı zamanda bu eserde konuları cennet ve cehennem, dünya ve ahiret mürid ve mürid, aşk ve sema gibi konular işlenmiştir.

Dîvân-ı Kebir: Bu esere Divân şairlerinin şiirlerini topladıkları deftere denir. Divân-ı Kebir manesi Büyük divan demektir. Gerçekten Mevlâna'nın çeşitli konularda söylediği şiirlerin tamamı bu divanda görünebilir. Mevlâna Divân-ı Kebir'deki bazı şiirlerini Şems Mahlası ile yazdığı için bu divâna Divân-ı Şems de denmektedir. Divân-ı Kebir'in dili hem Farsça hemde Arapça yazılmış bir eserdir. Divân-ı Kebir'in beyit sayısı 40.000'i aşmaktadır. Bu eser 21 küçük rubâî divânından oluşmuştur.

Mektûbât: Bu eser 147 adet mektuptan oluşmuştur. **Mektûbât** eserin felsefesi Selçuklu hükümdarlarına nasihat için, kendisinden sorulan ve halli istenilen dini ve ilmi bakımından konularda açıklayıcı bilgiler vermek için yazdığıdır.

Mecâlis-i Seb'a (Yedi Meclis): Mecâlis-i Seb'a eserin adından anlaşılır ki Mevlâna'nın yedi meclisinin, yedi vaazının toplanmasından gelen bir eserdir. Zamanında Mevlâna'nın vaazları, Çelebi Hüsameddin veya oğlu Sultan Veled tarafından toplanmıştır ve kaydı yapılmıştır.

Mesnevi: Bu eser adı Mesnevi klasik doğu edebiyatında, bir şiir tarzının adı demektir. Edebiyatta aynı vezinde ve her beyti kendi arasında ayrı ayrı kafiyeli nazım türüne Mesnevi adı verilmiştir. Mesnevi eseri 25700 beyitten oluşan 6 ciltten bir bütündü Uzun sürecek konular veya hikayeler şiir yoluyla anlatılmak istendiğinde, kafiye kolaylığı nedeniyle mesnevi türü tercih edilirdi. Mevlâna Mesnevi'yi Hüsameddin Çelebi'nin isteği üzerine yazmıştır. Çelebi Hüsameddin de yazmıştır.

Mevlânâ Celeleddin Ruminin En güzel sözleri

"Okumaktan zarar gelmez, oku, ama **Lanet okuma!**

Emek ver, kulak ver, ama hiç bir zaman **Boş verme!**

Rakibini geç, sınıfını geç, ama hiç bir zaman **Gülüp geçme!**

Günlerini say, servetini say, büyüklerini say ama, hiç bir zaman **Yerinde sayma!**

Yaklaş, konuş, tanış, ama **Uzaklaşma!**

Hedefe koş, serhada koş, yardıma koş, ama **Ortak koşma!**
Paranı ver, gönlünü ver, canını ver, ama **Sırrını verme!**
Elini aç, gözünü aç, kalbini aç, ama **Ağzını açma!**
Zulmü devir, nefsi devir, ama **Can devirme!**
Eşini sev, işini beğen, aşını beğen, ama **Kendini beğenme!" (8)**

(8)www.turk edebiyatinda tasavvuf.com

Sonuç

Sonuç olarak, tasavvuf edebiyatı en ağırlığı Anadolu'da 13. y.y.'dan itibaren gelişmiştir. Bu edebiyat ilk defa tarikat merkezi ve sahibi olan tekkelerde yetişmiştir. Bu dönemin ünlü tasavvuf şairi **Mevlana Celaleddin Rumidir**. Bu büyük tasavvuf bilim adamın ilmini ve edebi şahsiyatını Konuları her türlü kısıtlamanın karşısındaydı. Bu konulardan edep, vefa, sabır, eğitim gibi ahlak kavramlarının gerçek anlamını aramayı ve insanlara bunu öğretmeyi iş edinmişti.

Mevlanenin tarz edebiyatı özellikle bu dönemde Nazım birimi genellikle dörtlülük şekli kullanmıştır. Mevlânâ'nın edebiyatlarında hem aruz hem de hece vezni kullanılmıştır. Şiirinin konuları Allah, insan, felsefe, doğruluk, ibadet gibi konular işlenmiştir. Daha tarzları İlahi, nefes, nutuk, devriye, şathiye, deme gibi nazım şekilleri kullanılmıştır. Dili aşık edebiyatı'na göre ağırlık vermiştir ve Divan Edebiyatı'na göre sadedir. Ona göre, asıl konu "insan"dı. Din, felsefe, ahlak, insanı daha mutlu etme yolunda gelişen araçlardı. Mevlânâ'nın ilmi sonda ortaya bir tarikat doğdu ama Mevlânâ bir tarikat kurucusu değildir yani ölümünden sonra bu tarikat dünyada yayılmıştır.

Mavlananın edebi ve dini hayatı boyunca çeşit kişiler var idi. İlk kişiye etkilenen babasına etkilenmiştir. Babası Mavlananın edebi ve tasavvuf temeli hakkında büyük bir rol oynamıştır.

Babasının vefatından sonra Mavlananın hayatında üç önemli kişilerle rol oynamıştır, Muhammed Şemsi Tebrizi, Selahattin Zerküb, Hüsametdin Çelebidir. Bu üç kişinin Mevlanenin hayatında en önemlileri etkilenen Muhammed Şemsi Tebrizidir. Gerçekten bu üç kişi Mavlananın edebi kişiliği hayatında bir şekil rol oynamıştır. Daha sonra, Mavlaneni en önemli destekleyen kişiler Müridleriydi.

Mavlane haayatıda 5 önemli eser terk etmiştir her eserin özel konu ve munasebette yazmıştır. Bu eserler Farsca yazmıştır daha sonra diğer dillere çevirilmiştir. Dünyanın bütün bölgelerinde ve türlü ırlarında bu tasavvuf sahibine önem vermiti.

Bundan biliyoruz ki Mavlana bir ulusal bir şair olarak ve dünyanın bütün milletlerine şiiriyle yayılmıştır.

Son olarak Mevlânâ'nın 800.doğum yılı olan 2007 UNESCO tarafından dünya Mevlânâ yılı ilan edilmiştir. Sonda Mevlânâ'nın hayatında olan edebi kişilerin derin bir iz terk etmişler dolayısıyla bu etki Mevlânâ'nın edebi kişiliğinin temelini kurucusu olmuştur.Onun için arştırmamızda bu konuyu saygı okuyucu için bildirdik.

Kaynaklar

- 1- Resimli Türk Edebiyatı, Nihad Sami Banarlı,İstanbul,1998, Milli Eğitim Basımı, Birinci Baskı, S.312
- 2- Kardeşlik Dergisi, Bağdad Kardeşlik Ocağı, Bağdad,1998, El-Zaman Basımı,Birinci Baskı, S.312

- 3- Türk Edebiyatı, Ahmet Kabaklı, İstanbul, 1968, Yayılcık Matbaası, ikinci Baskı, S.141
- 4- Nihad Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi,1C, İstanbul 1971, S.126
- 5- [www.mavlananın edebi kişiliği.com](http://www.mavlananın.edebi.kisiligi.com)
- 6- Tasavvuf kitabı, Cemil Çifitçi, İstanbul, C.2, İstanbul, Bayrak Matbaası, 2008, S.292
- 7- www.mavlana.com.
- 8- [www.turk edebiyatında tasavvuf.com](http://www.turk.edebiyatinda.tasavvuf.com).